

Sabotagen af sutteelefanten Om mistillid til pædagogers viden i daginstitutioner

Jo Krøjer

Tillid optræder på mange forskellige måder i pædagogers arbejde i daginstitutioner. Denne artikel undersøger relationer mellem professionelle daginstitutionspædagoger og eksterne aktører, der relaterer sig til pædagogerne gennem forskellige former for intervention i daginstitutionernes rammebetingelser. Artiklens analyse er funderet i empirisk materiale fra et forskningsprojekt om videnskampe i pædagogers arbejde. Materialet fra projektets forskningsværksteder viste, at såvel erfarne som nyere pædagoger oplever sammenstød mellem deres faglige viden og den viden, som forskellige tilsynsmyndigheder praktiserer i relation til daginstitutionerne. Det giver anledning til at undersøge tillidens negation, mistillid, og mistillidens betydning. Artiklen konkluderer, at de eksterne interventioner opleves som en art sabotage; dels af pædagogernes mulighed for at opleve, at eksterne aktører har tillid til dem og deres professionalitet, men også mere direkte en sabotage af pædagogers faglige viden og deres vidensbaserede pædagogiske praksisser.

Emneord: Tillid, mistillid, pædagoger, daginstitutioner, pædagogfaglighed, viden

I denne artikel adresserer jeg mistillid som komponent i pædagogers arbejde. Hensigten er at bidrage til en mangefacetteret forståelse af, hvordan tillid og særligt mistillid optræder i daginstitutionshverdagen, og hvilken betydning det har for pædagogers arbejdsbetingelser. På den måde kan artiklen medvirke til at fundere aktuelle diskussioner i faglige kredse og i den bredere, offentlige debat om daginstitutioners rammesætning.

At studere mistillid såvel som tillid som komponent i pædagogers arbejde indebærer i en epistemologisk forstand at skabe viden om et fænomen, der ikke er umiddelbart synligt. Imidlertid er tillid et fænomen, der påkalder sig forskningens interesse, da tillid både i psykologien og sociologien anses for at være et grundlæggende træk ved menneskers relationer (Hardin 1996, 2002; Mewes 2014). Ikke mindst i forskningen i forskellige former for såkaldt relations- eller

omsorgsarbejde ser forskningen på tillid som en komponent, der har afgørende betydning for de relationer, som de professionelle har til andre aktører. Tillid i professionelles relationer i forskellige former for omsorgsarbejde er således allerede udforsket ud fra ganske forskelligartede epistemologiske positioner (Baranova et al. 2019; Robbins & Cook 2018; Krøjer 2018; Andersen 2016; Krøjer & Lehn-Christiansen 2016; Jones & Jones 2010).

Litteraturen påviser, at tilliden til omsorgsprofessionelle i såvel de pædagogiske institutioner som i andre former for pædagogisk, socialt og sundhedsarbejde løbende må opretholdes eller genvindes. I disse såkaldte omsorgsprofessioner er tillid mellem professionelle og de mennesker, der ydes omsorg, ofte afgørende for de professionelles mulighed for at udføre de nødvendige arbejdsopgaver på en kvalificeret måde. Forskningen i tillidsrelationer skelner samtidigt mellem forskellige typer af relationer. Baranova et.al (2019) og Jones & Jones (2010) har fokus på tværgående kollegiale relationer mellem de omsorgsprofessionelle selv og andre professionsgrupper. Robbins & Cook (2018), Høyrup (2018) og jeg selv (Krøjer et al. 2017; Krøjer 2018) undersøger relationer mellem professionelle og pårørende til dem, de skal yde omsorg til, mens Warming & Christensen (2016), Andersen (2016) og jeg selv (Krøjer & Lehn-Christiansen (2016) analyserer tillidens betydning i relationer mellem professionelle og deres primære modtagere af omsorg. Fælles for alle disse studier er, at de foruden at se tillid som afgørende for en vellykket professionel omsorgsrelation er enige om at fokusere på tillid fremfor at se på betydningen af mistillid. Det sidste – altså betydningen af mistillid i omsorgsrelationer – berører Juhl (2021) i et studie af relationer mellem udsatte mødre og deres relationer til forskellige professionelle. Juhls fokus er på betydningen for de udsatte mødre af at opleve mistillid fra professionelle.

Når det specifikt gælder forskning på dagtilbudsområdet er det således velbelyst, at tillid og tillidsrelationer er et væsentligt element i pædagogers arbejde, ikke blot fordi tillid i relationen til de børn, som daginstitutionens arbejde primært drejer sig om, er et væsentligt grundlag for omsorgsarbejde. Men også, og nok så væsentligt, fordi tillid er et uundværligt grundlag for pædagogisk arbejde – dvs. pædagogers professionelle indsats for at sikre alle børns sunde udvikling og trivsel (Warming & Christensen 2016; Andersen 2016). Warming (2019) og Juhl (2021) peger desuden på et andet forhold, der er væsentligt for mit ærinde i denne artikel: At tillid ikke kan reduceres til et interpersonelt fænomen, men derimod at samfundsmæssige og institutionelle forhold som fx forældre og børns socioøkonomiske betingelser hhv. aktuelle styringsformer i forhold til fx daginstitutioner udgør tillidens mulighedsbetingelser i de konkrete relationer.

Det er dog i den eksisterende forskning ikke direkte blevet undersøgt, hvilken betydning mistillid har i professionelle relationer, hvis vi ser bort fra, hvad der eventuelt kan udledes som en slags negation af undersøgelserne af tillidens betydning. Og det er meget lidt belyst, hvorledes mistillid opleves af de

professionelle, når det gælder relationer mellem omsorgsprofessionelle og andre professionelle aktører end de nærmeste kollegaer. Imidlertid er både tillid og mistillid naturligvis på færde i relationer mellem omsorgsprofessionelle og mere overordnede aktører. Mit anliggende i denne artikel er derfor at undersøge netop dette ved at fokusere på relationen mellem pædagoger og aktører fra overordnede tilsynsmyndigheder.

Empirisk metode

Analysen af mistillid i denne artikel er baseret på et empirisk materiale, som er produceret i et længerevarende forskningsprojekt, der blev gennemført fra 2016-2018 med min deltagelse, og som undersøgte viden og faglighed i pædagogers arbejde og betingelser herfor i et generationsperspektiv (Krøjer et al. 2017; Krøjer 2018). I dette forskningsprojekt deltog ti pædagoger og otte forældre, der har arbejdet eller haft børn i en dansk daginstitution på et eller flere tidspunkter i løbet af perioden fra 1972-2017. Pædagoger og forældre kom fra forskellige daginstitutioner på Sjælland og i Jylland. Projektets metodadesign var værkstedsorienteret og gjorde brug af tre forskellige typer af kollektivt, narrativt og reflektivt værkstedsarbejde, hvor forældre og pædagoger i adskilte grupper arbejdede først med erindringer om viden i pædagogers arbejde, hvorefter pædagogerne fortsatte værkstedsarbejdet med udgangspunkt i samtlige erindringer, men uden direkte forældredeltagelse (Krøjer et al. 2017; Krøjer 2020). I forskningsværkstederne indgik forskellige former for narrativitet og for pædagogernes vedkommende ligeledes materialitet hentet i daginstitutionernes praksis. Det materielle bestod af billeder og andre artefakter, som pædagogerne på forskernes opfordring medbragte til de sidste tre værksteder, og som blev fotodokumenteret. Empirien i nærværende artikel er netop fra projektets sidste del og består af transskriberede lydoptagelser fra de tre sidste af projektets i alt syv forskningsværksteder. I analysen indgår eksemplariske uddrag fra empirien, dvs. uddrag, der er valgt, fordi de fremviser forhold og pointer, der er eksemplariske for indholdet i den kodede empiri vedrørende mistillid.

Dialogeksemplerne, der inddrages i analysen, hidrører fra værkstedsdiskussioner, hvor pædagogerne ser på billeder fra dagligdagen i de institutioner, som de hver især arbejder i og har medbragt billeder af. Det er to forskellige billeder, der giver anledning til de to dialogsekvenser. Det ene viser en ung kvindelig kollega, der sidder med et barn på cirka et år helt tæt hos sig. Barnet ser tilfreds ud og har øjenkontakt med den unge kollega. De sidder på gulvet med nogle klodser omkring sig, og der står en lav sofa i baggrunden.

På det andet af de to billeder ses en situation, hvor to kolleger, en mand og en kvinde, sidder ved et bord på en såkaldt stue, dvs. en af institutionens underafdelinger. Omkring pædagogerne er flere børn i vuggestuealderen (0-3 år), og på bordet er der legetøjsdyr og blomkål. Pædagogerne på billedet interagerer tydeligvis med børnene og genstandene.

Dialogen i værkstederne blev rammesat af forskernes spørgsmål, som forsøgte at indkredse hvilken pædagogfaglig viden, der var grundlag for de situationer, der præsenteres på de medbragte billeder af daginstitutionslivet. Forskernes spørgsmål var åbne og afsøgende og inviterede pædagogerne til at kommentere og gå i dialog med hinanden.

Dette empiriske materiale har jeg gennemlæst med henblik på at finde alle pas-sager, hvor tillid og/eller mistillid omtales, enten direkte eller mere indirekte, dvs. uden at ordene tillid og mistillid nødvendigvis nævnes eksplicit. Denne læsning viste, at de mis/tillidsrelationer, pædagoger indgår i i deres arbejde, ikke alene omfatter børn og/eller forældre, men tillige involverer eksterne aktører. Eksterne skal her forstås som aktører, der ikke er forbundet til daginstitutionen som følge af deres pasningsbehov. I stedet er der tale om det, jeg vil kalde institutionelle aktører, dvs. aktører, der varetager en samfundsmæssigt institutionaliseret opgave ift. daginstitutionerne, fx hygiejnekontrol, arbejdstilsyn eller pædagogisk rammesætning (læreplan).

Empiriens epistemologiske status

Det empiriske studie, der danner grundlaget for denne artikel, er funderet i en epistemologisk tradition, som anser professionel viden, praksis og materialiteter som diskursivt konstituerede (Foucault 1979; Krøjer et al. 2014; Galløe & Krøjer 2020). Således ses værkstedsempirien som en del af den diskursive konstituering af pædagogers viden og faglighed, og dermed relaterer pædagogernes dialoger med hinanden og forskerne sig både direkte og indirekte til den konkrete professionelle praksis, de udfolder i daginstitutionerne.

Pædagogernes fortællinger og samtaler i forskningsværkstederne er fx direkte forbundet til deres praksis gennem de billeder og artefakter fra deres pædagogiske virke i daginstitutionerne, som de medbragte – fx et plasticsæt med skovl og spand eller et hjemmelavet huskespil med billeder af børnene i pædagogens børnehave. Eller som vi skal se i analysen, hvor dialogen om billeder af børn og pædagoger i to forskellige vuggestuer på et af værkstederne aktualiserer den specifikke daginstitutionsmaterialitet 'sutteelefant'. Empirien har således udsagnskraft om de diskursive såvel som materielle betingelser i pædagogernes arbejde (se også Krøjer 2020) – og har derfor også udsagnskraft om tillid og mistillid i pædagogernes arbejde qua deres erfaringer, oplevelser og dialoger.

En sidste væsentlig pointe vedrørende empiriens epistemologiske status handler om sammenstillingen af værkstedsempiri og artiklens øvrige empiri, som udgøres af officielle dokumenter vedrørende lovgrundlaget for de tilsynsmyndigheder, der aktualiseres i værkstedsempirien. Disse to empiriformer er indlysende af forskellig karakter, idet der ikke er produceret værkstedsempiri med personer fra tilsynsmyndighederne. Det medfører, at analysen er situeret i pædagogernes vidensposition. Dermed stiller artiklens vidensbidrag sig i det, man kan kalde en

solidarisk position i forhold til pædagerne. Mit epistemologiske udgangspunkt er dog et andet, nemlig Haraways (1988) indsigt om, at al viden er situeret og dermed altid producerer viden fra specifikke positioner og udsigtspunkter i verden.

Tillid som magteffekt af institutionel praktisering

I artiklens analyse arbejder jeg med en teoretisk begrebsætning af tillid, der er inspireret af dels Hardins tillidsbegreb og dels en Foucauldiansk tænkning om institutionel praksis. Analysen anlægger dermed et relationelt og magtteoretisk perspektiv for at analysere tillid som et komplekst, relationelt fænomen, der formes af en række aktører, særligt med fokus på det, man kan kalde eksterne rammesættende aktører. Hardin (2002) viser, hvordan tillid må forstås som et relationelt fænomen, der så at sige definerer en kvalitet ved bestemte slags relationer. Hardins teori begriber tillidsrelationers variation i et kontinuum, hvor kvaliteten af tilliden beskrives som gående fra henholdsvis ensidig tillid, gensidig tillid og kraftige relationer. Hardins teori er udviklet med afsæt i spilteori og rational choice teori og har således en noget spinkel psykologisk forståelse af menneskers relationer. Dog er den centrale pointe overbevisende argumenteret: Det er menneskers måder at forholde sig til andre på i en relation, der afgør, hvilken kvalitet af tillid, der udvikles i relationen (Hardin 2002). Samtidig sigter Hardins tillidsteori mod at forstå tillid som fænomen i alle samfundsmæssige relationer. Dermed understreges det, at tillid ikke alene udfoldes i interpersonelle relationer, men også gælder relationer mellem samfundsmæssige institutioner på den ene side og mennesker på den anden side.

Min tidligere forskning i professionelles tillidsrelationer i arbejdslivet har i tråd med Hardins konceptualisering vist, at sådanne relationer ofte kan karakteriseres som asymmetriske, og at asymmetrien implicerer et særligt magtforhold. Det betyder, dels at de professionelle (også pædagoger) anser sig selv for at være dem, der i kraft af deres faglighed og professionalisme evner at skabe og opretholde tillidsrelationer til brugerne. Dels at det overvejende eller udelukkende er modtagerne af den professionelle omsorg, der forudsættes som de tillidsfulde (Krøjer & Lehn-Christiansen 2016; Krøjer 2018). Ifølge Hardin (2002) er en sådan asymmetri ikke uproblematisk, da den indebærer, at tillidsrelationen ikke er så stærk, som hvis den var gensidig. Artiklens analytiske greb er at kombinere Hardins tillidsbegreb med et Foucauldiansk inspireret begreb om praktisering, der anskuer følelser og relationer som effekter af institutionelle konfigurationer. Følelser (som fx tillid og mistillid) kommer i denne begrebsætning ikke fra den enkelte/s selv, men som magteffekter af de subjektiveringsprocesser, der indgår i det, der kaldes institutionel praktisering. Når jeg tilføjer dette Foucauldianske magtperspektiv til begribelsen af tillid, åbner det for at se på effekterne af en sådan asymmetri.

Som bekendt er viden hos Foucault en effekt af magt, og viden udfolder sig i relationer mellem mennesker, hvilket uundgåeligt involverer magt (Foucault 1994). Når det gælder tillid i asymmetriske professionelle relationer, er pointen, at de professionelles tillidsrelationer til andre er magt-/vidensrelationer, hvor tillid formes af dels de professionelles viden om brugerne som dem, der skal udvise tillid, og dels af den magtrelation, som formes af de professionelles oplevelse af at have det entydige ansvar for tillidsrelationerne.

I forlængelse af tidligere tilsvarende analyser (Lehn-Christiansens 2011; Krøjer et al. 2014; Galløe & Krøjer 2020) anskuer jeg i denne artikel daginstitutionerne som en institutionel kontekst, hvori sociale, organisatoriske og politiske betingelser er sammenvævede. I forlængelse af Foucaults subjektiveringsbegreb (1980) forstås følelser, herunder tillid og mistillid, i et institutionelt praksisperspektiv som noget, der stilles til rådighed og distribueres qua særlige institutionelle praksisser. Det indebærer, at pædagogernes arbejde, faglighed og relationer bliver til i en kompleks institutionel rammesætning med særlige magtforhold, der aktualiserer og manifesterer specifikke tillidsrelationer. Praktiseringsperspektivet og tillidsbegrebet betyder, at jeg i den følgende analyse af tillidsrelationer mellem pædagoger og eksterne aktører anskuer pædagoger og tilsynsmyndigheder (som fx hygiejnekontrollører fra Sundhedstjenesten) som institutionelle aktører.

Tillid og mistillid er således særlige institutionelle praktiseringer, der hver dag uophørligt bidrager til skabelsen af den historisk og samfundsmæssigt specifikke praksis, vi benævner 'daginstitution'. Som vi skal se, rummer praktisering udover forskellige former for institutionaliseret viden også materialiteter og organiseringer. Den praktiserings-teoretiske pointe er her, at både materialiteter og organiseringer er effekter af de specifikke magt-/vidensrelationer, som indgår i det institutionelle set-up. Denne pointe træder tydeligt frem i analysen.

Sabotagen af sutteelefanten

Overskriften på denne og næste del af analysen lyder måske for en udenforstående læser noget voldsom. Foregår der virkelig sabotage i danske daginstitutioner? I pædagogernes dialoger på forskningsværkstederne er det imidlertid tydeligt, at pædagogerne oplever at indgå i daglige kampe; kampe der handler om hvilken viden, der anerkendes af andre aktører end pædagogerne selv som relevant viden i relation til daginstitutioner og deres pædagogiske arbejde (Krøjer et al. 2017). Pædagogernes stadige engagement i praktiseringen af daginstitutionens arbejde implicerer en særlig pædagogfaglig viden. Når andre aktører – forældre eller aktører, der er eksterne ift. institutionernes daglige liv og relationer - anfægter denne viden, kan det vanskeliggøre eller endog umuliggøre pædagogernes muligheder for at praktisere tillid. Interessant nok indgår der ofte eksterne aktører i disse beretninger om mistillid. Som i dette eksempel, hvor en gruppe pædagoger fra forskellige daginstitutioner taler om de praktiske

og materielle organiseringer i daginstitutionslivet som led i praktiseringen af daginstitutionerne og fortæller om de betydninger, det har for deres udfoldelse af pædagogisk faglighed:

Fie: Hygiejnekontrollen er helt hysterisk ude hos os, jeg må ikke have min vielsesring på på arbejde for eksempel.

SP: Hvem er hygiejnekontrollen?

Fie: Det er damen fra kommunen, der kommer med sine hvide handsker og gør sådan her på vores ting (laver strygende bevægelse med hånden) og har en vatpind med, som hun tjekker for bakterier med og sådan noget.

SP: Hvor tit er hun forbi?

Fie: Virkelig tit skulle jeg til at sige - det er nok ikke så tit, det er bare fordi, at hver gang hun er forbi, så fortæller hun os nogle nye ting, vi ikke må. Så det føles som meget tit. Jeg tror, hun er der en gang om året eller hvert andet år eller sådan noget.

SP: På uanmeldt besøg?

Fie: Nej nej, det er aftalt, men hun finder altid noget alligevel, selvom vi synes, vi gør rent. For tre år siden fik vi at vide, at så måtte man ikke have sin vielsesring på, og nu måtte man ikke have sutter på sin sutteelefant, og nu skulle man tørre borde af på en helt bestemt måde i en bestemt rækkefølge.

Fie: Vi har sådan en fin elefant med kroge på og navne på, og så hængte børnene deres sut på den, når de kom om morgenen, og så hang den der.

Gitte: Man må ikke have sutter på badeværelset mere.

Fie: Eller i garderoben eller nogen som helst steder. Kun i børnenes mund.

Anne: Det er jo en anden viden, der går ind over vores pædagogiske viden. Hvornår trumfer vi hinanden? Eller lader være og arbejder sammen i stedet for?

Fie: Ja, fuldstændig rigtigt. Tit er det jo nogle gode pointer, men det gør bare mit pædagogiske arbejde enten noget mere svært eller noget mere kedeligt, men det er bare ærgerligt.

SP: Hvad er en sutteelefant?

Fig: En kollektiv sutteholder. Men det må man ikke. Så spurgte jeg: Hvorfor må man ikke? Og det var et eller andet med bakterier, men altså der er sådan et stykke mellem alle sutterne (viser ca. 7 cm mellem tommel- og pegefinger), så de er ikke nærheden af hinanden. Så siger hun: Jamen, I er den sidste institution i kommunen, der har den slags.¹

Eksemplet viser en del af praktiseringen af daginstitution, hvor en ekstern aktør (hygiejnekontrollen) indgår i daginstitutionslivet på en måde, som pædagogerne finder problematisk. Og det problematiske ser ud til at involvere tillid på flere måder. Den mest betydningsfulde materialitet i eksemplet ovenfor er – helt i tråd med det almindelige daginstitutionsliv – sutter. En sut indgår i pædagogers arbejde med de yngste børn som et led i opbygningen af tillidsrelationer mellem pædagoger og børn. Sutter anvendes, når små børn trænger til trøst, og den pædagog, der trøster, ikke umiddelbart oplever, at barnet trøstes. Her kan en sut ofte intensivere trøstarbejdet ved at skabe mere tryghed for barnet (Juhl 2019). Trøst af børn og viden om, hvorledes pædagoger udfører trøst, er en del af den grundlæggende praktisering af tillid i daginstitutioner, hvilket bl.a. sker gennem pædagogernes fagligt velunderbyggede måder at praktisere tillid på, hvori sutter kan indgå som trøst-, trygheds- og tillidsskabende materialitet (Rasmussen et al. 2019).

I det lys er det påfaldende, at sutter får præcis den omvendte betydning, når 'hygiejnekontrollen' kommer på besøg. Den eksterne aktør, der i eksemplet ovenfor omtales som hygiejnekontrollen hhv. 'Damen fra kommunen med sine hvide handsker', er en del af den institutionelle praktisering af daginstitutioner, som skal sikre, at de hygiejniske forhold i alle institutioner lever op til de standarder for hygiejne og sundhed, som er fastsat i lovgivningen på dagtilbudsområdet. Disse standarder er dermed en anden viden end den, pædagogernes daglige praktisering aktualiserer. Som det fremgår nedenfor, omhandler eksemplet således praktiseringen af en særlig del af tilliden vedrørende daginstitutioner, nemlig tilliden til, at børn og voksne kan færdes i daginstitutionerne under en minimeret (eller i hvert fald så lille som mulig) risiko for eksponering for sundhedsskadelige forhold. Formelt hedder aktøren Sundhedstjenesten:

Daginstitutionerne samarbejder med sundhedstjenesten om børnesundhed i daginstitutioner. I henhold til § 124 i sundhedsloven (lov nr. 913 af 13. juli 2010) skal kommunalbestyrelsen bistå skoler, daginstitutioner og kommunalt formidlet dagpleje med vejledning om alment sundhedsfremmende og sygdomsforebyggende foranstaltninger. Det fastsættes i § 17 i

¹ Det skal understreges, at forskningsprojektets empiriske faser blev gennemført tre år før Corona-pandemien.

bekendtgørelse nr. 1344 af 3. december 2012, at bistanden fra den kommunale sundhedstjeneste skal omfatte generel rådgivning om børns og unges sundhed og trivsel, vejledning om – og tilsyn med – sundhedsforholdene på institutionen, herunder oplysning om hygiejne (Sundhedsstyrelsen 2013, s. 15)

Den hygiejnefaglige praktisering af daginstitutioner implicerer således, at der – netop som i ovenstående eksempel – føres tilsyn med alle daginstitutioner, hvorunder:

Kommunen fører tilsyn med bygninger, sikkerhed og hygiejne på alle kommunens anlæg, herunder også med udendørs arealer og legepladser tilknyttet daginstitutioner. Den kommunale sundhedstjeneste bistår med rådgivning, jf. kapitel 3 og bilag 11 i "Vejledning om forebyggende sundhedsydelse til børn og unge". Sundhedsstyrelsen, 2011. (Sundhedsstyrelsen 2013, s. 60)

Tilsynet er altså institutionaliseret netop for, at de mennesker, der opholder sig i en daginstitution, kan have tillid til, at det er et sundhedsmæssigt forsvarligt sted at være. Suttelefanten er pædagogernes praktisering af en tryk håndtering af sutter, og dermed et artefakt, som sikrer, at hver enkelt sut har sin egen plads, og dermed ikke sammenblandes med andre børns sutter (og dermed eventuelle smitekilder). Alligevel udpeges denne yderst betydningsfulde komponent i pædagogernes praktisering af tillid – suttelefanten - af tilsynsmyndigheden som decideret utryghedsskabende.

Når Sundhedstjenesten er til stede i daginstitutionen, vanskeliggøres praktiseringen med sutter således som tillidsskabende artefakt. I stedet bliver sutter anledning til mistillid på flere måder. For det første udpeges suttelefanten som et centralt artefakt i en pædagogisk praksis, som i Sundhedstjenestens institutionelle praktisering er mistillidsvækkende, idet den umuliggør opretholdelsen af en konkret hygiejnestandard. Eller sagt med andre ord: Pædagogernes praktisering af tillid kan af Sundhedstjenesten kun genkendes som en mistillidsvækkende organisering og håndtering af en potentiel smitekilde. Set i Hardins relationelle tillidsperspektiv betyder dette sammenstød, at relationen mellem pædagoger og Sundhedstjenestens repræsentant bliver udfordret som gensidig tillidsrelation. Pædagogerne oplever Sundhedstjenestens afvisning af dette artefakt som en irrelevant og direkte skadelig praktisering af tillid som et irrelevant og utilstrækkeligt begrundet indgreb i en velfungerende, pædagogisk praktisering af tillid. Sundhedstjenestens intervention får i pædagogernes perspektiv karakter af sabotage af deres tillidsarbejde.

For det andet viser eksemplet, hvordan Sundhedstjenestens praktisering som tillidsskabende tilsynsmyndighed opleves som en sabotage af den pædagogiske faglighed, som pædagogerne funderer deres praktisering af tillid i.

Selvom pædagogerne umiddelbart er indstillet på at anerkende Sundhedstjenestens faglige viden, ser det ud til, at tjenestens konkrete praktisering af tillid ikke kan opleves som andet end et mistillidsskabende indgreb i de faglige valg og begrundelser, som indgår i deres praktisering af tillid. På trods af at, der i rammesætningen af Sundhedstjenestens arbejde lægges vægt på vejledning i samarbejde med pædagogerne, oplever pædagogerne tydeligvis ikke relationen som samarbejdsorienteret. Tværtimod opfattes Sundhedstjenestens fremfærd som forbud, der ikke står til diskussion, og hvor pædagogfagligheden derfor gøres irrelevant. Denne opfattelse af Sundhedstjenesten som en saboterende instans ser således ud til at hænge sammen med den måde, hvorpå Sundhedstjenesten har mulighed for at gennemsætte sin viden som den mest magtfulde i praktiseringslivet. Det giver tilsyneladende ikke grundlag for, at pædagogerne kan opleve, at Sundhedstjenesten har tillid til dem som fagligt relevante bidragsydere til praktiseringslivet, og det skaber relationen mellem Sundhedstjeneste og pædagoger som en mistillidsrelation, hvor pædagogerne i ret høj grad oplever mistillid mod sig selv og deres faglige viden, uanset hvordan de forsøger at imødekomme Sundhedstjenesten i deres praktiseringsarbejde.

Andre former for sabotage

Sundhedstjenesten er imidlertid ikke den eneste eksterne aktør, der indgår i praktiseringslivet. Arbejdsmiljøet i daginstitutionerne reguleres af arbejdsmiljøloven henhørende under Beskæftigelsesministeriet. Arbejdstilsynet er tilsynsmyndighed for de ansattes arbejdsforhold og medvirker dermed også i praktiseringslivet gennem reguleringen af den del af institutionernes materialitet, der henhører under kategorien 'Arbejdsstedets indretning'.

Personalet i daginstitutioner, herunder rengøringspersonalet, er omfattet af arbejdsmiljøloven, der også omfatter alle daginstitutioner. Tilsynet med personalets arbejdsforhold føres af Arbejdstilsynet (www.at.dk), der også omfatter indeklima og gravides og ammendes arbejdsmiljø. [...] Indretning af daginstitutioner sker efter Beskæftigelsesministeriets (www.bm.dk) regler om arbejdsstedets indretning samt efter en række At-vejledninger udstedt af Arbejdstilsynet, der beskriver, hvorledes reglerne i arbejdsmiljølovgivningen skal fortolkes. (Sundhedsstyrelsen 2013, s. 17-18)

Nedenfor eksemplificeres, hvad sådanne tilsyn kan betyde for praktiseringen af tillid i daginstitutionerne:

Anne: Først så fortæller jeg dem [nye pædagogmedhjælpere] meget det der med, at vi skal ned på gulvet i øjenhøjde med børnene, og fortæller dem den pædagogiske grund [...]

Gitte: Vi får simpelthen pålæg om, at vi må faktisk ikke.

Fie: Det må vi heller ikke.

SP: I må ikke sidde på gulvet?

Gitte: Nej, der har været nogen ude fra Arbejdstilsynet og observere både i vuggestuen og børnehaven, hvordan vi gør. Altså, jeg er for eksempel blevet instrueret i, at når jeg skal tale med et barn, behøver jeg ikke sætte mig ned på hug. Jeg kan bare stå op, simpelthen. Fordi det er for fysisk opslidende [at sidde], og vi bliver anbefalet at lade være med at sidde på gulvet, men sidde på skamler med hjul. Men altså jeg er ikke særlig god til at høre efter for at være helt ærlig. Jeg gør, som jeg plejer – jeg syntes jo selv, at jeg tænker over, hvad jeg gør, og at jeg ikke bærer helt vildt meget på børnene og gør sådan nogle helt åndssvage ting. Men det sidder meget dybt i mig det der med, at jeg vil gerne ned på hug i øjenhøjde, og det har jeg svært ved at lægge om, for jeg kan godt lide at sidde på gulvet.

Anne: Der sker rigtigt meget nede i den der øjenhøjde. [Hvis du ikke er nede på gulvet], så lytter du ikke særlig godt, du hører ikke hvad børnene siger indbyrdes til hinanden, og du ser ikke de ting, der foregår dernede på samme måde. Derudover så sætter du ikke dig selv i spil på samme måde.

Fie: Ja altså vi må godt sidde helt nede på gulvet men [...] man skal sidde helt nede på gulvet i en ret vinkel. Så det gør jo, at man ikke sidder der så længe. Sådan har jeg det i hvert fald, jeg kan ikke sidde særligt længe med benene strakte. Så der er også noget arbejdstilsyn der.

Det ser ud til, at pædagogernes oplevelse af Arbejdstilsynets praktiseringer er meget lig deres oplevelse af Sundhedstjenestens måde at udfolde en særlig viden som magtfuld. Også selvom det for Arbejdstilsynet drejer sig om at praktisere daginstitutioner på en måde, der sikrer pædagogernes tillid til, at de kan udføre deres arbejde i daginstitutionen uden at lide fysisk eller psykisk overlast. Udgangspunktet er således en relation mellem ekstern aktør og pædagoger, hvor den eksterne aktør burde have gode muligheder for at indgå i en gensidig tillidsrelation, idet vedkommendes praktisering af daginstitutioner direkte skal

tilgodese pædagogerne i deres arbejde. Så meget desto mere bemærkelsesværdigt er det, at praktiseringen også her ser ud til at involvere pædagogerne i en relation, der rummer mistillid snarere end tillid. Den materielle organisering af pædagogikken rummer en væsentlig faglig viden, som begrundet praktiseringen af tillid mellem børn og pædagoger, der udfoldes gennem en særlig placering af pædagogernes kroppe i rummet og i relation til de børn, der er til stede. Denne praktisering af tillid benævnes 'at være i øjenhøjde'. Den omfatter dog ikke kun øjne, men handler samtidigt om pædagogernes øvrige muligheder for at være i tæt forbindelse med de børn, som deres tillidsrelationer inkluderer.

Det er en eksplicit pædagogisk viden og faglighed, der praktiseres gennem øjenhøjde, og det er denne, som pædagogerne bliver afskåret fra at praktisere som følge af Arbejdstilsynets viden om sikkerhed og forsvarlighed i arbejdsstedets indretning. Selvom dette tilsyn med daginstitutionerne som arbejdspladser er institutionaliseret som en principielt tillidsskabende praksis, lykkes det ikke at praktisere denne viden på en måde, der skaber eller opretholder en gensidigt tillidsfuld relation mellem parterne. Arbejdstilsynets viden om sikkert arbejdsmiljø udfoldes på en måde, som pædagogerne oplever saboterer deres viden, der i udpræget grad vægter praktisering af *øjnehøjde* højere end praktiseringen af daginstitutionen som et fysisk sikkert arbejdsmiljø. Det er tydeligt i eksemplet, at denne vægtning i pædagogernes praktisering er en væsentlig del af deres faglige viden om tillidsfulde relationer. Arbejdstilsynet underlægger denne faglige viden sine spørgsmål og direkte påbud om at stå op i stedet for at sidde, eller at sidde på skamler eller i siddestillinger, og det forekommer pædagogerne at være uforeneligt med praktiseringen af tillidsrelationer til børnene. Effekten bliver, at pædagogerne opfatter Arbejdstilsynets praktisering som en sabotage. Både af deres faglige viden og af deres tillidsrelationer i daginstitutionen.

Mistillid i pædagogers arbejde: En effekt af mislykket intervention

I artiklens indledning fremhæver jeg, at relationer mellem på den ene side den type eksterne aktører, der her er tale om, og på den anden side pædagogerne er en magtrelation, hvor magten er stærkt asymmetrisk. Asymmetrien bunder i det forhold, at Sundhedstjenesten og Arbejdstilsynet er aktører, der har beføjelser til ganske vidtgående interventioner over for daginstitutioner, hvis disse ikke lever op til de vejledninger, anbefalinger og påbud, som disse tilsynsmyndigheder giver. Det er velkendt i interventionsforskningen, at interventioner, der ikke involverer gensidige tillidsrelationer, vil være endog meget vanskelige at opleve som meningsfulde for de mennesker, som interventionen retter sig imod (Krøjer & Hagedorn-Rasmussen 2020). Det fremgår tydeligt af analysen ovenfor, at pædagogerne netop har ganske vanskeligt ved at se interventionerne fra de eksterne aktører som meningsfulde. Det fremgår også, at det tilsyneladende er de eksterne aktørers konkrete praktisering, der har denne effekt: Pædagogerne

oplever ikke, at de indgår i en samarbejdsrelation med Arbejdstilsynet og Sundhedstjenesten, men derimod at de er udsat for en vidtrækkende og til tider uforudsigelig kontrol, og at deres eventuelle indvendinger eller problematiseringer med henblik på at tilgodese deres pædagogfaglige vurderinger og valg ikke har nogen effekt. De eksterne aktører praktiserer daginstitution på en måde, hvor deres viden forekommer pædagogerne meningsløs. Dermed instituerer myndighedernes intervention en magtrelation, der opleves af pædagogerne som sabotage; sabotage af værdifulde måder at praktisere tillid på gennem sabotage af betydningsfulde pædagogiske artefakter som suttelefanter og uundværlige pædagogiske organiseringer som øjenhøjde. Mistillid bliver således en effekt af de eksterne aktørers praktisering af daginstitution, selvom hensigten er det modsatte.

Jo Krøjer, Ph.D., lektor, Roskilde Universitet

Litteratur

Andersen, P. (2016). "Tillid i og til pædagogiske sammenhænge". *Tidsskrift for Professionsstudier*, 12(22), s. 30-41.

Baranova, K., Torti, J., Goldszmidt, M. (2019). "Explicit Dialogue About the Purpose of Hospital Admission Is Essential: How Different Perspectives Affect Teamwork, Trust, and Patient Care". *Academic medicine*, 94 (12), s.1922-1930.

Foucault, M. (1979). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, New York, Vintage Books/Random House.

Foucault, M. (1980). "Two Lectures" i: Colin Gordon (red.). *Power/Knowledge – selected interviews and other writings 1972-77 by Michel Foucault*, New York, Pantheon Books, s. 78-108

Foucault, M. (1994). *Viljen til viden. Seksualitetens historie 1*. Redaktion filosofi. Det lille forlag.

Galløe, L. & Krøjer, J. (2020). "Folkeskolens følelsesmæssige sortbør", *Dansk pædagogisk Tidsskrift*, 68 (3), s. 98-116.

Haraway, D. (1988). "Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective" *Feminist Studies*, 14 (3), s. 575-599.

Hardin, R. (2002). *Trust and trustworthiness*. London: Sage Foundation.

Høyrup, A. H. (2018). *Tillidsarbejde og tydelighed. Et studie af tillid, magt og afhængighed mellem pædagoger og forældre i danske vuggestuer*, Ph.D.afhandling, Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet.

Jones, A. & Jones, D. (2010). "Improving teamwork, trust and safety: An ethnographic study of an interprofessional initiative" *Journal of interprofessional care*, 25 (3), s. 175-181.

Juhl, P. (2021) "Tillid i forældresamarbejdet i kontrollens skygge" *Dansk pædagogisk Tidsskrift*, 1, s. 72-86

Krøjer, J. (2020). "Erindringsværksted: At intervenere i menings-skabelse" i: Krøjer, J. & Hagedorn-Rasmussen, P. (red.), *Meningsfuldt? Kritiske perspektiver på social intervention*. Frederiksberg: Frydenlund Academic, s. 146-172.

Krøjer, J. & Hagedorn-Rasmussen, P. (red.) (2020), *Meningsfuldt? Kritiske perspektiver på social intervention*, Frederiksberg: Frydenlund Academic.

Krøjer, J. (2018). "Tillid: En emotionel relation i pædagogprofessionen" *Tidsskrift for professionsstudier*. 14 (27), s. 34-43.

- Krøjer, J., Nielsen, S.B., Mogensen, K. (2017). "Generationsspecifikke forskelle mellem pædagogers faglighed" *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 19 (4), s. 74-88.
- Krøjer, J. & Lehn-Christiansen, S. (2016). "Moralske kroppe: Etik, tillid og kropspraksisser i sundhedsprofessionelles arbejde" *Tidsskrift for Arbejdsliv*. 18 (2), s. 41-54.
- Lehn-Christiansen, S. (2011). *I sundhedens tjeneste: Om praktiseringen af sundhedsfremme i social- og sundhedshjælperuddannelsen*. Roskilde Universitet.
- Mewes, J. (2014). "Gen(d)eralized Trust: Women, Work, and Trust in Strangers" *European Sociological Review*, 30 (3), s. 373-386.
- Rasmussen, K., Chimirri, N. A., Juhl, P. & Gitz-Johansen, T. (2019). *Har du det godt? Om at have det godt i daginstitutionens hverdag*. Frederikshavn: Dafolo.
- Robbins, R., Cook, K. (2018). "Don't Even Get Us Started on Social Workers': Domestic Violence, Social Work and Trust—An Anecdote from Research" *The British Journal of Social Work*, 48 (6), s. 1664-1681.
- Sundhedsstyrelsen (2013). *HYGIEJNE I DAGINSTITUTIONER. Anbefalinger om forebyggelse og sundhedsfremme for børn inden for hygiejne, miljø og sikkerhed*, 5. udgave, 1. oplag.
- Warming, H. (2019). Trust and Power Dynamics in Children's Lived Citizenship and Participation: The Case of Public Schools and Social Work in Denmark. *Children & Society*, 33(4), 333-346. <https://doi.org/10.1111/chso.12311>.
- Warming, H. & Christensen, C. (2016). *Tillid i socialt og pædagogisk arbejde med børn og unge*. København: Akademisk forlag.